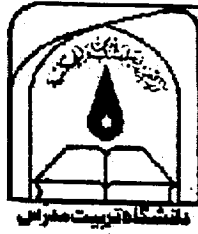

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۰ / ۱۲ / ۱۳۸۱

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
توسعه و برنامه ریزی

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد علوم اقتصادی

عوامل اسمی و واقعی موثر بر تورم رهیافت خود رگرسیون برداری (VAR)

رضا نصر اصفهانی

استاد راهنما:

دکتر کاظم یآوری

استاد مشاور:

دکتر سهیلا پروین

بهار ۱۳۸۱

ع ع ع ع ✓

آیین‌نامه چاپ پایان‌نامه (رساله)‌های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان‌نامه (رساله)‌های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیت‌های علمی - پژوهشی دانشگاه است، بنابراین به منظور آکادمی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش‌آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می‌شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان‌نامه (رساله)‌ی خود، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به "دفتر نشر آثار علمی" دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت دین را چاپ کند: "کتاب حاضر، حاصل پایان‌نامه کارشناسی ارشد/رساله دکتری نگارنده در رشته علوم اقتصادی است که در سال ۱۳۸۱ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای دکتر کاظم پوری و مشوره سرکار خانم دکتر سهیلا پروین، از آن دفاع شده است."

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه‌های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد از شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به "دفتر نشر آثار علمی" دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می‌تواند مزاد نیز خود را به نفع مرکز نظر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می‌کند در صورت خوردداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می‌تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می‌دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب رضا نصرافهانی دانشجوی رشته علوم اقتصادی مقطع کارشناسی ارشد، تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، و به آن ملتزم می‌شوم.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضا:

تأییدیه هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان‌نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان‌نامه آقای رضا نصر اصفهانی
تحت عنوان "عوامل اسمی و واقعی موثر بر تورم رهیافت خود رگرسیون برداری
(VAR)"، آن را از نظر ساختار و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا جهت تکمیل

درجه کارشناسی ارشد، پیشنهاد می‌کنند.

اعضای هیات داوران

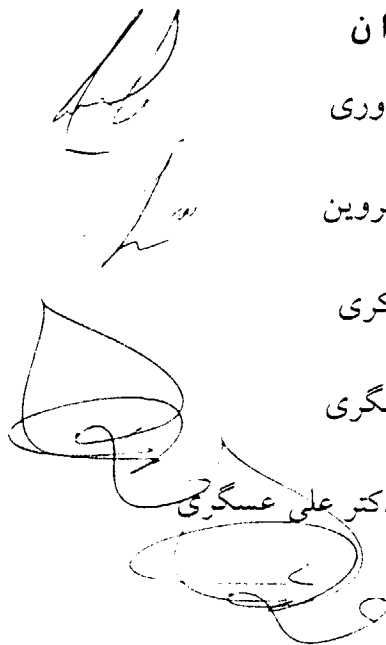
۱. استاد راهنما: دکتر کاظم یاوری

۲. استاد مشاور: دکتر سهیلا پروین

۳. استاد ناظر: دکتر عباس شاکری

۴. استاد ناظر: دکتر علی عسگری

۵. نماینده تحصیلات تکمیلی: دکتر علی عسگری

تقديم به :

ملت ايران

تشکر و قدردانی:

از استاد عزیز و ارجمندم جناب آقای دکتر کاظم یآوری تشکر می‌کنم که هدایتگر اینجانب در طی مسیر تحقیق حاضر بوده و راه صحیح علم و پژوهش را به من آموختند. از سرکار خانم دکتر سهیلا پروین که بعنوان یک مدرس نمونه دانشگاه، همیشه سرمشق دانشجویان بوده و مسئولیت مشاوره بنده را نیز به عهده داشته اند تشکر می‌کنم. همچنین از جناب آقای دکتر ناصری، جناب آقای دکتر اکبری، جناب آقای دکتر عرب مازار یزدی و جناب آقای اصغر زاده، به خاطر همه زحمات و هدایتگری‌هایشان تقدیر و تشکر می‌کنم.

چکیده :

هدف این تحقیق، تجزیه و تحلیل تاثیرات توام متغیرهای اسمی و واقعی بر تورم (در ایران) با استفاده از مدل بردارهای خود رگرسیون (VAR) می‌باشد. با استفاده از متغیرهای رشد نقدینگی، رشد نرخ ارز، نرخ تورم و تورم انتظاری، به عنوان متغیرهای اسمی و متغیر شکاف تولید ناخالص داخلی حقیقی به عنوان متغیر واقعی، مدل برآورد شد. نتایج آزمون نشان می‌دهد، ریشه تورم صرفاً پولی نبوده و مزمین بودن تورم در ایران به متغیرهای واقعی نیز ارتباط دارد. در یک افق زمانی کوتاه مدت شوکهای تورم، رشد نقدینگی و نرخ ارز بر نوسانات تورم موثر می‌باشد.

پایداری نوسانات تورم در افق میان مدت بیشتر به نوسانات خود تورم که به عنوان تورم انتظاری از آن یاد می‌شود بستگی دارد. ولی در افق بلند مدت، شوکهای بخش واقعی نیز تاثیر بسزایی بر تورم دارد. رابطه رشد نقدینگی و نرخ ارز با تورم مثبت می‌باشد.

همچنین، نتایج مدل تخمین زده شده دلالت بر درون زا بودن رشد نقدینگی در ایران دارد، و نیز متغیرهای اسمی تاثیر بلند مدت بر شکاف تولید ناخالص داخلی دارند و ثبات این متغیرها از عوامل مهم در رشد اقتصادی محسوب می‌شود. دلالت نتایج مقاله بر امر سیاستگذاری اقتصادی حاکی از آن است که برای کنترل تورم در ایران، نمی‌توان صرفاً بر سیاستهای پولی اتکاء کرد و در درازمدت، باید بخش واقعی اقتصاد را نیز مد نظر قرار داد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	مقدمه
۱ فصل اول: کلیات
۲	۱-۱- طرح مسئله
۴	۱-۲- فرضیات تحقیق
۴	۱-۳- دوره مورد مطالعه و داده‌ها
۵	۱-۴- متغیرهای مورد استفاده در تحقیق و علت استفاده
۶	۱-۵- روش شناسی تحقیق
۷	۱-۶- هدف تحقیق
۸ فصل دوم: مبانی نظری تورم و تحقیقات انجام شده
۹	مقدمه
۹	۲-۱- تئوریهای تورم
۹	۲-۱-۱- مکتب اصالت پول
۱۱	۲-۱-۲- مکتب کینز و تورم
۱۲	۲-۱-۳- تورم و نظریه فشار هزینه
۱۲	۲-۱-۴- نظریه ساختار گرایان
۱۵	۲-۱-۵- تورم روانی
۱۵	۲-۱-۶- تورم وارداتی
۱۶	۲-۲- مروری بر مطالعات انجام شده
۱۶	۲-۲-۱- مطالعات در مورد ایران
۲۰	۲-۲-۲- مطالعات منتخب دیگر کشورها
۲۵ فصل سوم: روند متغیرهای مورد استفاده در مدل
۲۶	مقدمه
۲۶	۳-۱- تورم
۲۷	۳-۱-۱- شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی
۲۸	۳-۱-۲- شاخص بهای تولید کننده
۲۸	۳-۱-۳- شاخص تعدیل کننده تورم

۲۸	۳-۱-۴- روند شاخصهای قیمت در ایران
۴۰	۳-۲- نرخ ارز در بازار آزاد
۴۰	۳-۲-۱- بازار آزاد ارز
۴۲	۳-۲-۲- رفتار نرخ ارز در سالهای گذشته
۴۶	۳-۳- رفتار نقدینگی
۴۸	۳-۴- کمترین و بیشترین نرخهای متغیرهای اسمی مورد استفاده در مدل
۵۰	۳-۵- شکاف تولید ناخالص داخلی
۵۳ فصل چهارم: روش شناسی تحقیق
۵۴	مقدمه
۵۴	۴-۱- تورگرسیون برداری
۵۷	۴-۲- آزمونهای ایستایی
۵۸	۴-۲-۱- آزمون ریشه واحد واحد دیکی - فولر
۵۹	۴-۲-۲- آزمون ریشه واحد دیکی فولر تعمیم یافته
۶۰	۴-۲-۳- آزمون ایستایی بر اساس تابع خود همبستگی (ACF) و همبستگی نگار
۶۱	۴-۲-۴- تغییرات ساختاری و آزمون ریشه واحد
۶۳	۴-۳- توابع عکس العمل ضربه پاسخ
۶۴	۴-۴- تجزیه واریانس
۶۴	۴-۵- آزمون یوهانسون ، هم انباشتگی
۶۶	۴-۶- آزمون اثر
۶۷	۴-۷- آزمون حداکثر مقادیر ویژه
۶۷	۴-۸- داده‌های فصلی و فصلی کردن داده‌های سالانه
۷۳	۴-۹- محاسبه تولید بالقوه
۷۶	۲-۹-۱- روش فیلترینگ هودریک- پرسکات
۷۸ فصل پنجم: بررسی تجربی مدل تورم در ایران
۷۹	مقدمه
۸۰	۵-۱- مدل تورم در ایران
۸۰	۵-۱-۱- انتخاب متغیرها
۸۱	۵-۱-۲- معرفی مدل تورم

۸۲	۵-۲-آزمون ایستایی
۸۲	۵-۲-۱-آزمون ریشه واحد دیکی -فونر
۸۳	۵-۲-۲-آزمون فیلیپس پرون
۸۵	۵-۳-آزمون تعیین درجه انباشتگی
۸۵	۵-۴-تخمین مدل
۸۶	۵-۴-۱-تخمین با فرض عدم وجود تغییرات فصلی
۹۰	۵-۴-۲-تخمین با فرض وجود تغییرات فصلی
۹۴	۵-۵-توابع عکس العمل ضربه پاسخ
۱۰۲	۵-۶-تجزیه واریانس
۱۰۶	۵-۷-نتیجه گیری
۱۰۷	فصل ششم : نتیجه گیری و ارائه پیشنهادها.....
۱۱۳	منابع و ماخذ

فهرست نمودارها

۳۰	شکل الف ۱-۳ روند شاخص خرده فروشی و عمده فروشی قیمت در دهه ۱۳۵۰
۳۰	شکل ب ۱-۳ روند شاخص خرده فروشی و عمده فروشی قیمت در دهه ۱۳۶۰
۳۰	شکل ج ۱-۳ روند شاخص خرده فروشی و عمده فروشی قیمت در دهه ۱۳۷۰
۳۲	شکل الف ۲-۳ کسر شاخص عمده فروشی قیمت بر شاخص خرده فروشی در دهه ۱۳۵۰
۳۲	شکل ب ۲-۳ کسر شاخص عمده فروشی قیمت بر شاخص خرده فروشی در دهه ۱۳۶۰
۳۲	شکل ج ۲-۳ کسر شاخص عمده فروشی قیمت بر شاخص خرده فروشی در دهه ۱۳۷۰
۳۳	شکل ۳-۳ نمودار تورم فصلی در ایران
۳۴	شکل ۴-۳ نمودار میانگین درصد تورم فصلی در ایران
۳۴	شکل ۵-۳ نمودار میانگین تورم فصلی در ایران
۳۵	شکل ۶-۳ نمودار روند تورم در فصول مختلف سال
۳۶	شکل ۷-۳ نمودار سهم هر فصل از کل تورم محقق شده در سال
۳۷	شکل ۸-۳ نمودار روند بلند مدت تورم در فصول بهار و تابستان
۳۷	شکل ۹-۳ نمودار روند بلند مدت تورم در فصول پاییز و زمستان
۳۸	شکل ۱۰-۳ نمودار نوسانات فصلی تورم
۳۸	شکل ۱۱-۳ نمودار تورم فصلی بر اساس شاخص عمده فروشی
۳۹	شکل ۱۲-۳ نمودار روند فصلی نرخ ارز بازار آزاد (دلار آمریکا)
۴۳	شکل ۱۳-۳ نمودار متوسط درصد نرخ ارز در فصول مختلف سال
۴۳	شکل ۱۴-۳ نمودار میانگین رشد نرخ ارز در فصول مختلف
۴۳	شکل ۱۵-۳ نمودار رشد نرخ ارز ۱۳۵۰-۱۳۸۰ به صورت فصلی
۴۵	شکل ۱۶-۳
۴۶	شکل ۱۷-۳ نمودار روند نقدینگی و حجم پول
۴۷	شکل ۱۸-۳ نمودار متوسط سهم فصول سال از رشد نقدینگی سالانه
۴۷	شکل ۱۹-۳ نمودار میانگین فصلی رشد نقدینگی
۴۸	شکل ۲۰-۳ نمودار رشد نقدینگی فصلی از بهار ۱۳۵۰ تا بهار ۱۳۸۰

- شکل ۳-۲۱ نمودار شکاف تولید ناخالص داخلی فصلی و روند بلند مدت محاسبه شده بر اساس میانگین موزون درجه چهار
- ۵۰
- شکل ۳-۲۲ نمودار رابطه تورم و رشد نقدینگی
- ۵۲
- شکل ۳-۲۳ نمودار رابطه تورم و درصد شکاف تولید از تولید ناخالص داخلی حقیقی
- ۵۲
- شکل ۳-۲۴ نمودار رابطه تورم و رشد نرخ ارز
- ۵۲
- شکل ۵-۱ نمودار عکس العمل تورم به شوکهای وارده از طرف دیگر متغیرها
- ۹۹
- شکل ۵-۲ نمودار عکس العمل رشد نقدینگی به شوکهای وارده از طرف دیگر متغیرها
- ۱۰۰
- شکل ۵-۳ نمودار عکس العمل رشد نرخ ارز به شوکهای وارده از طرف دیگر متغیرها
- ۱۰۱
- شکل ۵-۴ نمودار عکس العمل شکاف تولید ناخالص داخلی به شوکهای وارده از طرف دیگر متغیرها
- ۱۰۲
- شکل ۵-۵ نمودار تجزیه واریانس
- ۱۰۴

فصل اول :

کلیات

۱-۱- طرح مسئله

تورم از معضلات اقتصادی ایران در سه دهه گذشته بوده است. متوسط نرخ تورم در دهه ۱۳۵۰ برابر ۱۳ درصد در دهه ۱۳۶۰، ۱۷ درصد و در دهه ۱۳۷۰، ۲۳ درصد اعلام شده است. ارقام اعلام شده حاکی از وجود تورم بالا در حیات اقتصادی ایران در سه دهه گذشته است. صرف نظر از آثار و پیامدهای تورم، محققان اقتصادی گزارشات و تحقیقات زیادی را در علل وجود و راههای مقابله با تورم در اقتصاد ایران به رشته تحریر درآورده‌اند. با نگاه به تحقیقات انجام شده و الگوهای ارائه شده می‌توان به متنوع بودن دیدگاههای ارائه شده در مورد مسئله تورم پی‌برد. شاید یکی از دلایل آن متنوع بودن مکاتب اقتصادی باشد، که هر مکتب به تناسب مفروضات از پیش تعیین شده، تئوریهای را مطرح و بر اساس این تئوریها به مسائل اقتصادی نگاه می‌کند. بر این اساس می‌توان تحقیقات زیادی را در ایران و جهان یافت که هر کدام از بعدی به مسئله تورم نگاه کرده‌اند، البته همه تحقیقات انجام گرفته به ریشه‌یابی تورم پرداخته‌اند و برخی صرفاً جنبه اثبات تئوری‌های موجود، برخی با تأکید بر پیش‌بینی و ... به مسئله تورم نگاه کرده‌اند. از میان تحقیقات اخیر تورم در دنیا، محققین توجه خاصی به مدل‌های خود رگرسیون برداری معرف به مدل‌های VAR داشته‌اند. مطالعات مقایسه‌ای انجام شده بر قدرت مدل‌های VAR و ابزارهای جانبی آن در بررسی مسئله تورم و پیش‌بینی آن تأکید داشته‌اند. [60] تحقیقات موجود در ایران اکثراً در بعد تک معادله‌ای و

استفاده از رگرسیون‌های خطی استوار بوده است و به طور مجزا به جنبه پولی بودن تورم یا ساختاری بودن این پدیده و یا در بعضی با تأکید بر نقش انتظارات در شکل‌گیری تورم پرداخته شده است. در این تحقیق با نگرشی جدید به مسئله تورم نگاه شده و سعی دارد با توجه به نتایج تحقیقات انجام گرفته بر روی پدیده تورم و با استفاده از رهیافت خود رگرسیونی برداری و ابزارهای تجزیه واریانس و توابع عکس‌العمل ضربه پاسخ، به تبیین مسئله تورم پرداخته شود. نکته حائز اهمیت این است که در تحقیقات گذشته بر جنبه پولی بودن تورم در ایران و اثرات روانی آن تأکید فراوان شده است و در برخی نرخ ارز هم در مدلها از طریق تورم وارداتی دیده شده است. در تحقیقی دیگر متغیر شکاف تولید ناخالص داخلی را هم بر اساس نظریه منحنی فیلیپس به معادله وارد کرده و نتایج خوبی بدست آمده است. به جرات می‌توان گفت که توام دیدن متغیرهای استفاده شده در مطالعه حاضر که عبارتند از متغیرهای نرخ ارز بازار آزاد، شکاف تولید ناخالص داخلی، حجم نقدینگی و تورم روانی بر اساس الگوی انتظارات تطبیقی که در غالب یک دستگاه معادلات خود رگرسیونی مورد بررسی قرار گرفته است و سعی دارد که مسئله تورم را مورد کنکاش قرار دهد، کمتر توجه شده است. با این دیدگاه سوالهای زیر مطرح شده است که در غالب مدل‌های موجود و با توجه به فرضیاتی که مطرح می‌شود پاسخ داده شود.

۱- آیا تورم صرفاً پدیده پولی است؟

۲- آیا تنگناهای ساختاری موجب تورم می‌شود؟

۳- چه رابطه‌ای بین نرخ ارز و تورم وجود دارد؟

۴- انتظارات تورمی تا چه میزان در تورم نقش داشته است؟